

УДК 82.09:929*Чугуй

І. А. Куриленко

м. Харків

Багатогранність таланту О. П. Чугуя: учителя, літературознавця, драматурга

У статті висвітлюється багатогранність таланту О. П. Чугуя як учителя, літературознавця, драматурга. Розкрито секрети його педагогічної майстерності, що полягають передусім у виразній, емоційній методиці викладання, сценічному темпераменті, творчій енергетиці, щирому гуморі, високій професійності, безмежній відданості обраній справі та особливій любові до студентів. Визначено коло наукових інтересів, що фокусуються навколо знакових постатей в історії української літератури – І. Карпенка-Карого, Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка та О. Гончара. Підкреслено провідні напрямки драматургічного дискурсу, зокрема політичний, біографічний та експериментальний.

Ключові слова: багатогранність таланту, секрети педагогічної майстерності, науковий доробок, драматургічний дискурс.

Куриленко И. А. Многогранность таланта А. П. Чугуя: учителя, литературоведа, драматурга.

В статье освещается многогранность таланта О. П. Чугуя как учителя, литературоведа, драматурга. Раскрыты секреты педагогического мастерства, которые заключаются прежде всего в выразительной, эмоциональной методике преподавания, сценическом темпераменте, творческой энергетике, искреннем юморе, высоком профессионализме, безграничной преданности своему делу и особенной любви к студентам. Определен круг научных интересов, которые фокусируются вокруг знаковых фигур в истории украинской литературы – И. Карпенко-Карого, Т. Шевченко, Г. Квитки-Основьяненко и А. Гончара. Подчеркнуты ведущие направления драматургического дискурса, в частности политический, биографический и экспериментальный.

Ключевые слова: многогранность таланта, секреты педагогического мастерства, научное наследие, драматургический дискурс.

Kurylenko Iryna. The diversity of Alexei Chuguy's talent: teacher, literary critic, playwright. The article highlights the diversity of Alexei Prokopovich Chuguy's talent as a teacher, literary critic, playwright. It reveals his pedagogical skill secrets, which are primarily shown in expressive, emotional teaching methods, stage temperament, creative energy, sincere taste of humor, high professionalism, boundless devotion to the chosen case and special love for the students.

The article focuses attention on his interesting in theater art, in particular he was actively involved in concerts of rural amateur groups, performing his reading of artistic works and also declared about himself as an unrivaled actor of amateur groups, in particular, student groups that performed theatrical productions by classics of Russian and Ukrainian literature and their plays. Speaking about the Alexei Chuguy's pedagogical talent, the article stated that Chuguy performed a lot of public tasks, in particular he was dean's deputy director of the philological faculty, when he was a teacher and subsequently was assistant professor of faculty of Ukrainian literature history.

It was found that while being on the position as a teacher, and later as a professor of history in the Ukrainian literature department, he performed a number of public tasks, in particular, he was Deputy Dean and Acting Dean of the Philological Faculty of V. N. Karazin Kharkiv National University. There was defined range of scientific interests focused on iconic figures in the history of Ukrainian literature like I. Karpenko-Karyi, T. Shevchenko, G. Kvitka-Osnovyanyenko and O. Gonchar, writers whose works he admired through his life and who contributed the formation of his aesthetic tastes, love for art in general, words in particular and the choice of a philologist's profession.

It was noted that Alexei Chuguy successfully combines teaching and scientific work with artistic creativity, in particular he declared about himself as an unrivaled playwright in the literary field. There were emphasized main directions in dramatic discourse, in particular political, biographical and experimental ones. Also there were emphasized that Chuguy-playwright is focus on child characters psychology. Admiring the puppet theater as a kind of comedy development of reality, Alexei Prokopovich carried out his own artistic experiment, which gave plays for young readers and spectators as a result.

Key words: versatility of talent, pedagogical skill secrets, scientific achievements, dramatic discourse.

Загальновідомо, що не той учитель, хто отримує освіту вчителя, а той, у кого є внутрішня впевненість у тому, що *він є, повинен бути і не може бути ніким іншим*. Одним із таких Учителів із великої літери (серед численної когорти каразінців) є Олексій Прокопович Чугуй – талановитий філолог-професіонал, вчений-літературознавець, самобутній український драматург, який по праву заслуговує на пошану й визнання як у колі колег, так і в колі учнів та друзів.

Багатогранна особистість О. П. Чугуя на сьогодні вже привернула увагу деяких дослідників. Так, наприклад, його творчий портрет цікаво

змалювала доктор філологічних наук Т. І. Конончук у статті «Вітаємо з добрим ужинок: просвітянину і драматургу Олексієві Чугую – 80» [3]. Осмислення драматургії О. П. Чугуя було помічено в авторефераті дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук Т. І. Вірченко («Дискурс, еволюція, типологія художніх конфліктів української драматургії 1990–2010 років», 2012) [2]. Змістовні ж спостереження щодо життєвого і творчого шляху Олексія Прокоповича висловив А. О. Новиков – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені О. П. Довженка. У таких фахових розвідках за 2013–2015 роки, як: «Театр

абсурду Олексія Чугуя» [6], «Дискурс національно-визвольних змагань в сучасній українській драматургії (за матеріалами творів М. Куця та О. Чугуя)» [4] та «До ювілею драматурга» [5] науковець, аналізуючи передусім сюжетні колізії історичних п'єс Олексія Прокоповича, цілком слушно констатує, що вони «багато в чому є енциклопедією українського життя» і «виконують не тільки естетичну функцію, а й виступають у ролі своєрідних навчальних посібників з історії», а відтак варті того, аби стати надбанням програм загальноосвітньої і вищої шкіл та, звичайно, бути в репертуарі українських театрів, щоб у виконанні професійних акторів талановите художнє слово сприяло пробудженню у глядачів почуття, котре в Давній Греції називали «катарсисом» [6, с. 13].

Мета ж нашої статті – висвітлити багатогранність таланту О. П. Чугуя як учителя, літературознавця, драматурга й, у цілому, викликати інтерес загалу до нього як до особистості.

Передусім зазначу, що з Олексієм Прокоповичем Чугуєм я особисто мала честь познайомитися в далекому 1998 році, коли вперше переступила поріг Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Так, будучи першокурсницею філфаку, із надзвичайною цікавістю слухала в його неперевершеному виконанні лекції з «Усної народної творчості» (курс же «Історія української літератури від давнини до середини 19 століття», який він читав із перших днів викладацької діяльності на кафедрі (з 1972 року), – на той час уже передав своїм молодшим колегам).

Секрети педагогічної майстерності Олексія Прокоповича прочитуються передусім у його виразній, емоційній методиці викладання, сценічному темпераменті, творчій енергетиці, щирому гуморі, високій професійності, безмежній відданості обраній справі та особливій любові до студентів. Особисто мене завжди зачаровував спокійний, тихий і теплий голос Учителя, який (як виявилось згодом) він зірвав на початку своєї викладацької кар'єри: не маючи належного досвіду, прагнув на лекціях дати студентам більше матеріалу, ніж це передбачалося навчальним планом. Тоді, за словами Олексія Прокоповича, лікарі заборонили упродовж трьох місяців не лише читати лекції, а й говорити.

Як справжній Учитель, Олексій Прокопович мав чудові природні акторські й режисерські здібності: міг зацікавити й надихнути аудиторію на колективну творчу роботу, а також перетворити, здавалося б, звичайний іспит (що традиційно припадав на зимову сесію) на незабутнє театралізоване різдвяне свято з обрядом колядування та щедрування, під час якого всі ми, студенти, почували себе справжніми українцями,

які продовжують і не забувають народні звичаї, традиції та культуру.

У цьому контексті вважаємо за необхідне зацентувати увагу на тому, що існує аксіома: все починається з дитинства, коли батьками закладаються основи нашого світогляду, нашої особистості. Але важливо усвідомити, зберегти і не розпоршити те цінне, що було набуто з народження, що й зробив Олексій Прокопович. Зазначимо, що за офіційними паспортними даними народився він 1935 року на Полтавщині в один день із рідним університетом – 29 січня. Утім справжня дата народження припадає на Різдво Христове – 7 січня. Таке числове непорозуміння сталося через прикру неухважність документознавців сільської ради, які реєстрували новонародженого, що призвело до вкорочення його віку майже на місяць. Батьки Олексія Прокоповича хоч і були простими колгоспниками, але були людьми відкритими, доброзичливими, безмежної душевної щедрості й глибокої порядності. Ці ж безцінні людські якості, любов до праці та повагу до народної моралі вони змогли прищепити й своїм дітям, яких у родині було п'ятеро.

У спогадах Олексій Прокопович неодноразово зауважує, що на початковому етапі формування його фольклорно-пісенного й акторсько-режисерського світогляду головну роль відіграв саме батько – Прокіп Якович, який мав гарний голос і виразну артистичну манеру виконання пісень. «Це відбувалося найчастіше взимку, – пригадує в розмові Олексій Прокопович, – коли у вільний від сільськогосподарських робіт час він брався за шевське ремесло, виготовляв взуття для всієї родини. Хата наповнювалася співом, перетворюючись у своєрідний міні-театр, де слухачами була вся родина. Батьків репертуар був надзвичайно багатий і різноманітний, охоплюючи всі жанрові різновиди пісенного фольклору. Найулюбленішими були – «Ой на горі та жінці жнуть», «Засвіт встали козаченьки», «Гей, наливайте повні чари» та багато інших».

Прикметно, що любов до театрального мистецтва Олексій Прокопович проніс у своєму серці крізь усе життя: завжди брав активну участь у концертах сільських самодіяльних колективів, виступаючи з читанням художніх творів, а також заявив про себе як неперевершений актор аматорських колективів, зокрема студентських, які робили театральні постановки за п'єсами класиків української та російської літератури.

Піклуючись про сьогоденне студентство, яке, безсумнівно, потребує культурного розвитку, Олексій Прокопович зініціював у кінці 90-х на початку 2000-х років відродження молодіжного театру «Прозріння», який за його часів «гримів» в університетських стінах. Навчаючись на той час уже в аспірантурі, я була запрошена взяти участь у

прем'єрі вистави «Зрадлива доля» (про життя та творчість В. Н. Каразіна) за однойменною п'єсою героя цієї статті. Цю подію згадую як одну з найцікавіших у моєму університетському житті. Численні репетиції, робота в студії звукозапису, справжня акторська гра на великій сцені й осмислене переживання головної ролі – ролі Марусі, першої дружини Василя Назаровича, не залишили мене, аматора театрального мистецтва, байдужою.

Говорячи про педагогічний талант Олексія Прокоповича, треба також зазначити, що, перебуваючи на посаді викладача, а згодом доцента кафедри історії української літератури, він виконував ряд громадських доручень, зокрема був заступником та виконувачем обов'язків декана філологічного факультету, секретарем факультетського партійного бюро та парторгом рідної кафедри. Звичайно, усі ці посади як для творчої особистості були дещо обтяжливими, забирали чимало часу, енергії та відволікали від улюбленої справи – лекторської діяльності. Тож, звільнившись із роками від вищезазначених обов'язків, О. П. Чугуй стрімко активізував діалог зі студентами (як під час аудиторних занять, так і під час фольклорної та педагогічної практик), а також почав приділяти більше уваги науковій роботі.

Слід зазначити, що предметом наукових зацікавлень О. П. Чугуя стає українська драматургія XIX століття (що й не дивно, зважаючи на театральне самовиховання й чималий досвід на аматорській режисерсько-акторській ниві). Передусім Олексія Прокоповича як літературознавця цікавить проблема вивчення спадщини одного з корифеїв українського театру – І. К. Карпенка-Карого. Непересічний талант і новаторство видатного драматурга й театрального діяча викликали зацікавлення в О. П. Чугуя ще в студентські роки під час написання дипломного дослідження – «Засоби зображення комічного в драматургії І. Карпенка-Карого (Тобілевича)». Ця перша карпенкознавча праця в науковому доробку філолога-каразінця згодом цілком логічно зініціювала й тему його кандидатської дисертації – «Драматургічна майстерність І. Карпенка-Карого», яку він захистив 1970 року. Цього ж року було оприлюднено монографію «Класик української драматургії (до 125-річчя І. К. Карпенка-Карого (Тобілевича)» [9]. Цінність цих розвідок вбачається в тому, що в них уперше було детально досліджено змістові аспекти комедіографії І. Тобілевича, зокрема фахово проаналізовано прийоми сюжетотворення та характеротворення, композиційні та мовні особливості, специфіку стилю та жанру найбільш відомих п'єс драматурга.

Коло наукових інтересів О. П. Чугуя фокусується й навколо іншої знакової постаті в

історії української літератури – Т. Г. Шевченка. Треба зазначити, що увагу яскравого представника харківської філологічної школи привертає передусім поетична творчість Тараса Григоровича, зокрема зовсім недосліджений її аспект – використання в ліричних та ліро-епічних творах елементів драматургічної форми. Результатом довготривалих і дискусійних наукових пошуків ученого-літературознавця стали фундаментальна монографія «Драматургічні елементи в ліриці Т. Г. Шевченка» [8], яка вийшла друком 1989 року – до 175-річчя від дня народження Кобзаря, та дві окремі розвідки про драматургізм поема Т. Шевченка [7]. Взагалі упродовж 80-х років XX століття Олексій Прокопович видрукував на сторінках «Вісника Харківського університету» та інших видань цілу низку статей про особливості поетики основоположника нової української літератури, що дало підстави І. Булашенко та М. Красикову (авторам вступної статті бібліографічного покажчика «Шевченкознавство в Харківському університеті») поіменувати його науковий доробок як найбільше досягнення драматургічної шевченкіани означеного періоду [1].

Прикметно, що і зараз, перебуваючи на «заслуженому відпочинку» з 2010 року, Олексій Прокопович проявляє чималу активність на науковій ниві й не зраджує своїм шевченкознавчим дослідницьким інтересам, заявленим у попередні роки. Так, 2015 року в співавторстві з сином Тарасом (кандидатом історичних наук, директором Центру українських студій імені Д. І. Багалія) він написав й оприлюднив статтю «Шевченкознавство у працях викладачів та вихованців Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (40-ві роки XIX – початок XXI ст.)» [10]. Ці наукові матеріали увійшли до ювілейної колективної монографії «Харківський університет і українська культура», присвяченої 210-й річниці його заснування. Ще однією роботою науково-творчого тандему філолога-батька та історика-сина за 2017 рік було укладання бібліографічного покажчика наукових матеріалів шевченкознавців [11]. Так, детально розкриваючи принципи й засади літературознавчої та критичної рецепції творів Кобзаря в контексті харківського дискурсу, автори названих праць не лише зосередили увагу на поступовому розширенні кола творів, якими цікавилися дослідники, та аспектів, в яких ті твори розглядалися, а й сформулювали низку актуальних шевченкознавчих проблем, що на сьогодні, безсумнівно, потребують переосмислення.

Не менший науковий інтерес в О. П. Чугуя викликають і постаті І. Котляревського, М. Гоголя, Г. Квітки-Основ'яненка, М. Старицького та О. Гончара – письменників, творами яких він захоплювався упродовж усього життя і які

найбільше посприяли формуванню його естетичних смаків, любові до мистецтва взагалі, слова – зокрема, та вибору професії філолога.

Науковий доробок О. П. Чугуя-літературознавця складає більше 100 публікацій як у фахових виданнях України (серед яких лідирує «Вісник Харківського національного університету»), так і в періодичних – журналах та газетах. У них чимало уваги приділено вилученню елементів драматургічної форми у фольклорі та поетичній творчості П. Гулака-Артемівського, М. Костомарова, В. Забіли, М. Петренка.

Прикметно, що викладацьку й наукову діяльність Олексій Прокопович вдало поєднує з художньою творчістю, зокрема він заявив про себе на літературній ниві як неперевершений драматург. Перша його п'єса «Буйнокрилі» (робоча назва – «У сусіда хата біла») була написана ще в роки навчання в університеті. Її комедійне спрямування, насиченість афоризмами, каламбурами та виразно драматургічними діалогами, безсумнівно, викликали схвальні відгуки серед вибагливої читацької аудиторії. П'єса навіть отримала своє сценічне втілення, що ще більше окрило драматурга-початківця й надихнуло на пошук нових тем для наступних творів, зокрема «Убиті піднімаються» та «Втеча з того світу», які вже були написані під час учителювання на Донеччині.

У цілому ж, О. П. Чугуй оприлюднив близько 20 п'єс. Звичайно, найактивніше він заявив про себе на літературному Олімпі після здобуття Україною незалежності, коли в суспільстві було зніційовано свободу слова. Так, починаючи з 1998 року, з-під його пера виходить низка гостросюжетних політичних творів, крізь призму яких автор постає перед читачем нібито в ролі слідчого, що з професійним завзяттям розкриває численні злочини проти людства, скоєні радянським режимом. До таких творів передусім належать трагедія «Сибірська дума» (1998), комедія «Замах на Чорта» (1999), трагікомедія «Червоний смерч» (2001), що

складається з двох частин – «Бенкет голодних» та «Весілля людодів», трагікомедії «Вершина кохання» (2008) й «Агонія дракона» (2008), драма «Лісові гості» (2013) та інші.

Серед провідних напрямків драматургічного дискурсу О. П. Чугуя є й біографічний. Тут мова йде про тексти, написані на підставі життя й творчості видатних людей, серед яких не тільки письменники – шанувальники мистецтва слова, а й представники інших видів мистецтв, зокрема музиканти, режисери, а також громадські діячі. Так, читацьку увагу привертають драматургічні портрети Григорія Сковороди («Велике пророцтво», 2002), Василя Каразіна («Зрадлива доля», 2003), Леся Курбаса («Кривава прем'єра», 2005), Івана Котляревського («Степовий орел», 2011), Володимира Івасюка («Червона рута», 2010), Олександра Мишуги («Солов'їна доля», 2013).

У центрі уваги О. П. Чугуя-драматурга є також психологія дитячих характерів. Так, захоплюючись ляльковим театром як різновидом комедійного освоєння дійсності, Олексій Прокопович здійснив власний художній експеримент, у результаті якого з'явилися п'єси для юного читача й глядача, сповнені світлом, добротою та м'яким гумором, – «Коза-дерева», «Ніч перед Різдвом» (за мотивами однойменної повісті М. Гоголя), «Вовчий яр», «Весільна подорож», «Украдена таємниця». На жаль, ці п'єси неоприлюднені, вони ще досі залишаються в авторському архіві, чекаючи свого зіркового часу.

Отже, зважаючи на вищезазначене, можна зробити висновок, що Олексій Прокопович Чугуй належить до унікальних людей, осяяних внутрішнім світлом і моральною чистотою. Учитель для нього – це не просто професія, це невід'ємна частинка його «Я», це поетичний стан його душі, що спонукає до постійної невтомної творчості – як наукової, так і драматургічної.

Література

1. Булашенко І. Г., Красиков М. М. Шевченкознавство в Харківському університеті: [передм. до бібліогр. покажч.]/Шевченкознавство в Харківському університеті: бібліогр. покажч. Харків, 1989. С. 3–19.
2. Вірченко Т. І. Дискурс, еволюція, типологія художніх конфліктів української драматургії 1990–2010 років: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література»/Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2012. 32 с.
3. Конончук Т. І. Вітаємо з добрим ужинком: просвітянину і драматургу Олексієві Чугую – 80//Слово Просвіти. 2015. № 4 (796), 29 січня – 4 лютого. С. 15.
4. Новиков А. О. Дискурс національно-визвольних змагань в сучасній українській драматургії (за матеріалами творів М. Куця та О. Чугуя)/Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: зб. наук. праць. Рівне: РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2015. № 1 (13). С. 255–261.
5. Новиков А. О. До ювілею драматурга/Вивчаємо українську мову та літературу. 2015. № 4–5 (404–405). С. 65–66.
6. Новиков А. О. Театр абсурду Олексія Чугуя//Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2013. № 12. С. 11–13.
7. Чугуй О. П. Драматургічні елементи в ліро-епічних творах Шевченка//Вісн. Харк. ун-ту. 1989. № 329. С. 10–17; Вісн. Харк. ун-ту. 1992. № 376. С. 3–11.
8. Чугуй О. П. Драматургічні елементи в ліриці Т. Г. Шевченка. Харків: Вища шк., 1989. 236 с.
9. Чугуй О. П. Класик української драматургії (до 125-річчя І. К. Карпенка-Карого (Тобілевича)). Київ: Знання, 1970. 48 с.

10. Чугуй О. П., Чугуй Т. О. Шевченкознавство у працях викладачів та вихованців Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (40-ві роки XIX – початок XXI ст.)//Харківський університет і українська культура (до 210-річчя від часу заснування ХНУ імені В. Н. Каразіна): монографія/[кол. авт.]; передм. В. С. Бакіров; за ред. Ю. М. Безхутрого. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. С. 192–233.

11. Шевченкознавство у працях викладачів та вихованців Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (40-ві роки XIX – початок XXI ст.): бібліогр. покажч. [передм. Чугуй О. П.]. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 40–43.

References

1. Bulashenko I. G., Krasnykov M. M. Shevchenkoznavstvo v Kharkivskomu universyteti : [heredm. do bibliograf. pokashch.] // Shevchenkoznavstvo v Kharkivskomu universyteti : bibliograf. pokashch. Kharkiv, 1989. S. 3–19.
2. Virchenko T. I. Dyskurs, evoliutsia, typologiia khudozhnich konfliktiv ukrainskoi dramaturgii 1990–2010 rokov : avtoref. dys. ... d-ra filolog. nauk : spets. 10.01.01 «Ukrainska literatura» / Lviv. Nats. un-t im. I. Franka. Lviv, 2012. 32 s.
3. Kononchuk T. I. Vitaieiu z dobrym uzhytkom : prosvitianyiu i dramaturgu Oleksiievi Chuguiiu – 80 // Slovo Prosvity. 2015. № 4 (796), 29 sichnia – 4 liutogo. S. 15.
4. Novykov A. O. Dyskurs natsionalno-vyzvolnych zmaganiu v suchasni ukrainskii dramaturgii (za materialamy tvoriv M. Kutsia ta O. Chuguiia) // Psykhologo-pedagogichni osnovy gumanizatsii navchalno-vychovnogo protsesu v shkoli ta VNZ : zb. nauk. prats. Rivne : RVTS MEGU im. akad. S. Demianchuka. 2015. № 1 (13). S. 255–261.
5. Novykov A. O. Do yuvileiu dramaturga // Vychaiemo ukrainskr movu ta literaturu. 2015. № 4–5 (404–405). S. 65–66.
6. Novykov A. O. Teatr absurdu Oleksiia Chuguiia // Ukr. lit v zagalnoosvitni shkoli. 2013. № 12. S. 11–13.
7. Chugui O. P. Dramaturgichni elementy v liro-epichnykh tvorakh Shevchenka // Visn. Khark. un-tu. 1989. №329. S. 10–17; Visn. Khark. un-tu. 1992. № 376. S. 3–11.
8. Chugui O. P. Dramaturgichni elementy v lirytsi T. G. Shevchenka. Kharkiv : Vyscha shkola, 1989. 236 s.
9. Chugui O. P. Klyasyk ukrainskoi dramaturgii (do 125-richchia I. K. Karpenka-Karogo (Tobilevycha). Kyiv : Znannia, 1970. 48 s.
10. Chugui O. P., Chugui T. O. Shevchenkoznavstvo u pratsiakh vykladachiv ta vychovantsiv Kharkivskogo natsionalnogo universitetu imeni V. N. Karazina (40-vi roky XIX – pochatok XXI st.) // Kharkivskiy universytet i ukrainska kultura (do 210-richchia vid chasu zasnuvannia CHNU imeni V. N. Karazina) : monografia / [kol.av.] ; przedm. V. S. Bakirov ; za red. Yu. M. Bezchutrogo. Kharkiv: CHNU imeni V. N. Karazina, 2015. S. 192–233.
11. Shevchenkoznavstvo u pratsiakh vykladachiv ta vychovantsiv Kharkivskogo natsionalnogo universitetu imeni V. N. Karazina (40-vi roky XIX – pochatok XXI st.) : bibliogr. pokazhch. [peredm. Chugui O. P.]. Kharkiv .: CHNU imeni V. N. Karazina, 2017. S. 4–43.

Куриленко Ірина Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент, Харківська державна академія культури (Бурсацький узвіз, 4, Харків, 61057, Україна); e-mail: spring2007@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-8340-2192>.

Куриленко Ірина Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент, Харьковская государственная академия культуры (Бурсацький спуск, 4, Харків, 61057, Україна); e-mail: spring2007@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-8340-2192>.

Kurylenko Iryna, PhD in Philology, Associate Professor, The Kharkiv State Academy of Culture (Bursatskyi uzviz, 4, Kharkiv, 61057, Ukraine); e-mail: spring2007@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-8340-2192>.